

Музикалнотеоретичната терминология в публикациите на теренистите от Института за музика през 50-те години на ХХ век

Горица Найденова*

Резюме: 50-те години на ХХ век са преломно време в развоја на българската музикална народоука, в което – наред с всички други промени, настъпили със създаването на Института за музика към Българската академия на науките – към теренистите се поставя и изискването да пишат и публикуват текстове. В по-голямата си част това са големи и подробни студии, ориентирани етнографски, при това именно музикалноетнографски, което означава и *описание* на самата музика като нотен текст и чрез слово. В този научен контекст описанието е важен инструмент на „спасителната“ наука и е едно от средствата за съхраняване на образците и/или информацията за тях. От друга страна, самото описание чрез използваната в него терминология следва или отразява вече съществуващи или зреещи в момента теоретични системи, приобщава ги или диалогизира с тях (особено ясен пример за последното е публикуваната в средата на десетилетието „Теория на българската народна музика“ от Стоян Джуджев). Настоящата статия е опит да се възстанови картината на музикалната терминология в публикациите на теренистите от 50-те години и поне донякъде да се покажат възгледите, които са нейни източници.

Ключови думи: музикална етнография, терминология, Райна Кацарова, Елена Стоин, Николай Кауфман

---

* Проф. д-р Горица Найденова – сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата – Българска академия на науките; Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“; e-mail: g.naidenova@artstudies.bg
Студията е резултат от изпълнението на проект BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“, финансиран по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16RFPR002-1.014 „Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност, в т.ч. и на конкретни инфраструктури или техни обединения от Национална пътна карта за научна инфраструктура“.

Литература / Bibliography

Ботушаров, Любен (2004). Стоян Джуджев и терминологията на неравноделността. – В: *Българско музикознание*, 2004, № 1, с. 41 – 52 [Botuscharov, Luben (2004). Stoyan Djoudjeff i terminologiyata na neravnodelnostta. – In: Bulgarian Musicology, 2004, № 1, s. 41 – 52].

Ботушаров, Любен (2005). „Всичко е правила добросъвестно“. Интервю с Елена Стоин. – В: *Българско музикознание*, 2005, № 4, с. 117 – 144 [Botuscharov, Luben (2005). „Vsichko e pravila dobrosavestno“. Intervyu s Elena Stoin. – In: Bulgarian Musicology, 2005, № 4, s. 117 – 144].

Булева, Марияна (2025). За музикалната теория – същност, изследователски процес, методология. Плевен, 2025, ръкопис [Buleva, Mariyana (2025). Za muzikalnata teoriya – sashtnost, izsledovatelски protses, metodologiya. Pleven, 2025, rakopis].

Джиджев, Тодор (1986). Елена Стоин. Анкета. – В: *Българска музика*, 1986, № 5, с. 38 – 45 [Djidjev, Todor (1986). Elena Stoin. Anketa. – In: Balgarska muzika, 1986, № 5, s. 38 – 45].

Джуджев, Стоян (1945). Българска народна хореография. София: Национална музикална академия, 1945 [Djoudjeff, Stoyan (1945). Balgarska narodna horeografiya. Sofia: Natsionalna muzikalna akademiya, 1945].

Джуджев, Стоян (1954). Теория на българската народна музика. Т. 1. Метрика и ритмика. София: Наука и изкуство, 1954 [Djoudjeff, Stoyan (1954). Teoriya na balgarskata narodna muzika. T. 1. Metrika i ritmika. Sofia: Nauka i izkustvo, 1954].

Джуджев, Стоян (1955). Теория на българската народна музика. Т. 2. Мелодика. София: Наука и изкуство, 1955 [Djoudjeff, Stoyan (1955). Teoriya na balgarskata narodna muzika. T. 2. Melodika. Sofia: Nauka i izkustvo, 1955].

Джуджев, Стоян (1956). Теория на българската народна музика. Т. 3. Морфология и прозодия. София: Наука и изкуство, 1956 [Djoudjeff, Stoyan (1956). Teoriya na balgarskata narodna muzika. T. 3. Morfologiya i prozodiya. Sofia: Nauka i izkustvo, 1956].

Джуджев, Стоян (1967). Кацарова-Кукудова, Райна. – В: **Кръстев, Венелин** (отг. ред.). *Енциклопедия на българската музикална култура*. София: БАН, 1967, с. 273 – 274 [Djoudjeff, Stoyan (1967). Katsarova-Kukudova, Raina. – In: Krastev, Venelin (otg. red.). Entsiklopediya na balgarskata muzikalna kultura. Sofia: BAS, 1967, s. 273 – 274].

Джуджев, Стоян (1975). Българска народна музика. Т. 2. София: Музика, 1975 [Djoudjeff, Stoyan (1975). Balgarska narodna muzika. T. 2. Sofia: Muzika, 1975].

Захариева, Светлана (2000). Неравноделността – национална крепост на българската музикално-фолклорна наука (върху текстове на Добри Христов). – В: *Българско музикознание*, 2000, № 4, с. 87 – 108 [Zaharieva, Svetlana (2000). Neravnodelnostta – natsionalna krepост na balgarskata muzikalno-folklorna nauka (varhu tekstove na Dobri Hristov). – In: Bulgarian Musicology, 2000, № 4, s. 87 – 108].

Карастоянов, Асен (1950). Мелодични и хармонични основи на българската народна песен. София: БАН, 1950 [Karastoyanov, Asen (1950). Melodichni i harmonichni osnovi na balgarskata narodna pesen. Sofia: BAS, 1950].

Кауфман, Николай (1954). Двугласното пеене в Родопския край. – В: *Българска музика*, 1954, № 10, с. 26 – 28 [Kaufman, Nikolay (1954). Dvuglasnoto peene v Rodopskiya kraj. – In: Balgarska muzika, 1954, № 10, s. 26 – 28].

Кауфман, Николай (1956a). За тривременния такт в хороводните песни от Пиринския край. – В: *Българска музика*, 1956, № 8, с. 13 – 17 [Kaufman, Nikolay (1956a). Za trivremenniya takt v horovodnite pesni ot Pirinskiya kraj. – In: *Balgarska muzika*, 1956, № 8, s. 13 – 17].

Кауфман, Николай (1956b). Механичното записване на народните песни. – В: *Българска музика*, 1956, № 2, с. 16 – 20 [Kaufman, Nikolay (1956b). Mehanichното zapisvane na narodnite pesni. – In: *Balgarska muzika*, 1956, № 2, s. 16 – 20].

Кауфман, Николай (1957). В отговор на Александър Моцев. – В: *Българска музика*, 1957, № 2, с. 31 – 34 [Kaufman, Nikolay (1957). V otgovor na Alexander Motsev. – In: *Balgarska muzika*, 1957, № 2, s. 31 – 34].

Кауфман, Николай (1958a). Песни от Благоевградско. – В: *Българска музика*, 1958, № 3, с. 27 – 31 [Kaufman, Nikolay (1958a). Pesni ot Blagoevgradsko. – In: *Balgarska muzika*, 1958, № 3, s. 27 – 31].

Кауфман, Николай (1958b). Песни от Благоевградско (продължение). – В: *Българска музика*, 1958, № 4 – 5, с. 26 – 31 [Kaufman, Nikolay (1958b). Pesni ot Blagoevgradsko (prodalzhenie). – In: *Balgarska muzika*, 1958, № 4 – 5, s. 26 – 31].

Кауфман, Николай (1960). Народни песни от Смолянско и Маданско. – В: *Известия на Института за музика*, 7, 1960, с. 79 – 208 [Kaufman, Nikolay (1960). Narodni pesni ot Smolyansko i Madansko. – In: *Izvestiya na Instituta za muzika*, 7, 1960, s. 79 – 208].

Кауфман, Николай (1962). Пентатониката в българската народна песен. – В: *Българска музика*, 1962, № 1, с. 21 – 25 [Kaufman, Nikolay (1962). Pentatonikata v balgarskata narodna pesen. – In: *Balgarska muzika*, 1962, № 1, s. 21 – 25].

Кауфман, Николай (1977). Българска народна музика. София: Музика, 1977 [Kaufman, Nikolay (1977). *Balgarska narodna muzika*. Sofia: Muzika, 1977].

Кацарова, Райна (1943). Угърчинската пентатоника. – В: *Известия на Народния етнографски музей*, 14, 1943, с. 78 – 93 [Katsarova, Raina (1943). Ugarchinskata pentatonika. – In: *Izvestiya na Narodniya etnografski muzey*, 14, 1943, s. 78 – 93].

Кацарова, Райна (1952). Три поколения народни певци. – В: *Известия на Института за музика*, 1, 1952, с. 43 – 90 [Katsarova, Raina (1952). Tri pokoleniya narodni pevitsi. – In: *Izvestiya na Instituta za muzika*, 1, 1952, s. 43 – 90].

Кацарова, Райна (1956). Народни хора и игри в с. Хлевене, Ловешко. – В: *Известия на Института за музика*, 2 – 3, 1956, с. 4 – 169 [Katsarova, Raina (1956). Narodni hora i igri v s. Hlevene, Loveshko. – In: *Izvestiya na Instituta za muzika*, 2 – 3, 1956, s. 4 – 169].

Кацарова, Райна (1958). Иван Кюлев. – В: *Българска музика*, 1958, № 1, с. 22 – 27 [Katsarova, Raina (1958). Ivan Kyulev. – In: *Balgarska muzika*, 1958, № 1, s. 22 – 27].

Качулев, Иван (1955). Състояние на народната музика в Родопите. – В: *Комплексна научна Родопска експедиция през 1953. Доклади и материали*. София: БАН, 1955, с. 199 – 220 [Kachulev, Ivan (1955). Sastoyanie na narodnata muzika v Rodopite. – In: *Kompleksna nauchna Rodopska ekspeditsiya prez 1953. Dokladi i materialy*. Sofia: BAS, 1955, s. 199 – 220].

Кръстев, Венелин, съст. и ред. (1967). Добри Христов. Музикално-критическо и публицистическо наследство. Т. 1. София: БАН, 1967 [Krstev, Venelin, sast. i red. (1967). Dobri Hristov. Muzikalno-kriticheskoto i publitsisticheskoto nasledstvo. T. 1. Sofia: BAS, 1967].

Кръстев, Венелин, съст. и ред. (1970). Добри Христов. Музикално-критическо и публицистическо наследство. Т. 2. София: БАН, 1970 [Krstev, Venelin, sast. i red. (1970). Dobri Hristov. Muzikalno-kriticheskoto i publitsisticheskoto nasledstvo. T. 2. Sofia: BAS, 1970].

Кумичин, Мария (2017). Научната дейност на Тодор Тодоров в контекста на българската музикална фолклористика от втората половина на XX век. София: ИИИЗк, 2017, дисертация, ръкопис [Kumichin, Mariya (2017). Nauchnata deynost na Todor Todorov v konteksta na balgarskata muzikalna folkloristika ot втората polovina na XX vek. Sofia: IAS, 2017, disertatsiya, rakopis].

Кутева, Елена (1988). Терминологичният апарат в мелодичните концепции за българския фолклор. – В: *Българско музикознание*, 1988, № 1, с. 28 – 44 [Kuteva, Elena (1988). Terminologichniyat aparat v melodichnite kontseptsii za balgarskiya folklor. – In: Bulgarian Musicology, 1988, № 1, s. 28 – 44].

Моцев, Александър (1949). Ритъм и такт в българската народна музика. София: БАН, 1949 [Motsev, Alexander (1949). Ritam i takt v balgarskata narodna muzika. Sofia: BAS, 1949].

Моцев, Александър (1956). Нужна е по-голяма компетентност. – В: *Българска музика*, 1956, № 10, с. 19 – 22 [Motsev, Alexander (1956). Nuzhna e po-golyama kompetentnost. – In: Balgarska muzika, 1956, № 10, s. 19 – 22].

Найденова, Горица (2015). Музикалнофолклорните диалекти на Елена Стоин в звук. София: ИИИЗк, 2015 [Naydenova, Goritza (2015). Muzikalnofolklornite dialekti na Elena Stoin v zvuk. Sofia: IAS, 2015].

Найденова, Горица (2021). Иван Качулев, музикалните инструменти и звуковата среда. Теренни материали и научно дело. София: ИИИЗк, 2021 [Naydenova, Goritza (2021). Ivan Kachulev, muzikalnite instrumenti i zvukovata sreda. Terenni materiali i nauchno delo. Sofia: IAS, 2021].

Найденова, Горица (2024). Теренните видеозаписи на традиционни обреди, музика и танц в България и развоят на българската музикална фолклористика между 1954 и 1965 година. София: ИИИЗк, планов проект, 2024, ръкопис [Naydenova, Goritza (2024). Terennite videozapisi na traditsionni obredi, muzika i tants v Bulgaria i razvoyat na balgarskata muzikalna folkloristika mezhdu 1954 i 1965 godina. Sofia: IAS, planov proekt, 2024, rakopis].

Оголевц, Алексей С. (1946). Введение в современное музыкальное мышление. Москва: Музгиз, 1946 [Ogolevets, Aleksey S. (1946). Vvedeniye v sovremennoye muzykal'noye myshleniye. Moskva: Muzgiz, 1946].

Първанов, Ивайло (2023). Анна Илиева и документирането на традиционната танцова култура. – В: *Българско музикознание*, 2023, № 2, с. 36 – 56 [Parvanov, Ivaylo (2023). Anna Ilieva i dokumentiraneto na traditsionnata tantsova kultura. – In: Bulgarian Musicology, 2023, № 2, s. 36 – 56].

Стоин, Васил (1927). Българската народна музика. София: Печатница С.М.Стайков, 1927 [Stoin, Vasil (1927). Balgarskata narodna muzika. Sofia: Pechatnitsa S.M.Staykov, 1927].

Стоин, Елена (1956). Лазаруване в село Негушево, Елинпелинско. – В: *Известия на Института за музика*, 2 – 3, 1956, с. 189 – 213 [Stoin, Elena (1956). Lazaruvane v selo Negushevo, Elinpelinsko. – In: Izvestiya na Institutata za muzika, 2 – 3, 1956, s. 189 – 213].

Стоин, Елена (1957). Народни песни от Странджанския край. – В: *Комплексна научна Странджанска експедиция през 1955*. София: БАН, 1957, с. 325 – 441 [Stoin, Elena (1957). Narodni pesni ot Strandzhanskiya kray. – In: Kompleksna nauchna Strandzhanska ekspeditsiya prez 1955. Sofia: BAS, 1957, s. 325 – 441].

Стоин, Елена (1958). Днешното състояние на народната музика в Северозападна България. – В: *Комплексна научна експедиция в Северозападна България през 1956 година. Доклади и материали*. София: БАН, 1958, с. 365 – 385 [Stoin, Elena (1958). Dneshното sastoyanie na narodnata muzika v Severozapadna Bulgaria. – In: *Kompleksna nauchna ekspeditsiya v Severozapadna Bulgaria prez 1956 godina. Dokladi i materialy*. Sofia: BAS, 1958, s. 365 – 385].

Стоин, Лена (1988). Иван Качулев. Анкета. – В: *Българска музика*, 1988, № 9, с. 18 – 22 [Stoin, Lena (1988). Ivan Kachulev. Anketa. – In: *Balgarska muzika*, 1988, № 9, s. 18 – 22].

Тодоров, Тодор (1981). Българската музикална фолклористика до 9.IX.1944 г. София: БАН, 1981 [Todorov, Todor (1981). *Balgarskata muzikalna folkloristika do 9.IX.1944 g.* Sofia: BAS, 1981].

Тончева, Веселка (2005). Фолклористът Николай Кауфман. София: АИ „Марин Дринов“, 2005 [Toncheva, Veselka (2005). *Folkloristat Nikolay Kaufman*. Sofia: AI „Marin Drinov“, 2005].

Djoudjeff, Stoyan (1931). *Rythme et mesure dans la musique populaire bulgare*. Paris: Librairie Ancienne Champion, 1931.

Sherman, Sharon R. (1997). *Documenting Ourselves: Film, Video, and Culture*. Film and Media Studies. The University Press of Kentucky, 1997.